

OPETTAJIEN KOKEMUKSIA MAAHANMUUTTAJIEN OPETTAMISESTA

Olga Ruoho

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Huhtikuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Ruoho, Olga
Opettajien kokemuksia maahanmuuttajien opettamisesta

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 24 sivua + 2 liitesivua
Huhtikuu 2013

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli tarkastella maahanmuuttajaopetuksen haasteita ja selvittää, mitä opettajat kokivat tehdessään työtä maahanmuuttajien parissa ja minkälaista tukea he tarvitsevat. Sitä varten oli valittu kaksi kohde-ryhmää: ammatillisia opettajia ja aineopettajia, joilla on maahanmuuttajien ryhmä ja niitä, joilla on suomalaisessa ryhmässä 1-3 maahanmuuttajaopiskelijaa. He olivat Satakunnan alueelta: Kankaanpäästä, Porista, Kullaalta, Harjavallasta, Kokemäeltä ja Huittisista (SATAEDU, WINNOVA). Tiedonkeruumenetelmänä olivat haastattelun kysymykset, joihin oli vastattu suullisesti ja kirjallisesti sähköpostilla.

Kehittämishankkeessa kävi ilmi, että kaikki vastanneista ovat suvaitsevia, suhtautuvat maahanmuuttajiin myönteisesti ja huomioivat heidän tarpeensa riittävästi opetustilanteessa ja luokan ulkopuolella. Jotkut opettajat selviävät ongelmatilanteista itsenäisesti, jotkut tekevät paljon yhteistyötä muiden opettajien kanssa. Haasteellista opetuksessa on kieliongelmat, oppimisvaikeuksien tunnistaminen, oppimateriaalien tekeminen. Monet vastanneista kaipaavat lisäkoulutusta. Ryhmien välinen ero on siinä, että opettajat, joilla on yksityisiä maahanmuuttajia luokassa, eivät suunnittele opetusta erikseen ja menevät muun ryhmän mukaan.

Teoriaosiossa oli tarkastettu opettajan roolia monikulttuurisessa oppimisympäristössä ja monikulttuurisen opetukseen liittyviä haasteita.

Kehittämishankkeen pohjalta selvitystä maahanmuuttajien opetuksen kehittämiseksi on syytä jatkaa. Sen pohjalla voisi järjestää opettajille, jotka ovat tekemisissä maahanmuuttajien kanssa, neuvontapisteen, jos opettajat itse kokevat sen tarpeelliseksi. Se pystyisi järjestämään koulutuksia, luomaan tukiverkostoja, kehittämään opettajien ja muiden ammattilaisten yhteistyötä ja oppimateriaaleja.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	OPETTAJAN ROOLI MONIKULTTUURISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ.....	5
2.1	Opettajan ihmiskäsitys	5
2.2	Opettajan oppimiskäsitys	7
2.3	Opettajan tiedonkäsitys.....	8
2.4	Opettajankoulutus	8
3	MONIKULTTUURISEN OPETUKSEN HAASTEET	10
3.1	Monikulttuurinen opetus laajemmassa perspektiivissä.....	10
3.2	Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen yhteisössä.....	11
3.3	Opetuksen suunnittelu	11
3.4	Oppimateriaalit.....	13
4	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	15
5	OPETTAJIEN NÄKEMYKSIÄ MAAHANMUUTTAJIEN OPETTAMISESTA...	16
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	22
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	25

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajaopiskelijana huomasin, että opettajat suhtautuvat minuun eri tavalla. Maahanmuuttajien ryhmässä olen samassa asemassa muiden kanssa, opettajat ovat hyvin ystävällisiä, kulttuurisesti tietoisia ja osaavat selkokieltä. Suomalaisessa ryhmässä olen eristetty muista, opettajat ovat varovaisia minua kohtaan, puhuvat nopeasti, eivät kysy minulta mitään eivätkä hidasta vauhtia minun takiani. Vain yksi kymmenestä opettajista huomasi, että luokassa on maahanmuuttajaopiskelija ja luultavasti hän tarvitsee jossain vaiheessa apua.

Tästä on syntynyt kehittämishankkeen idea haastatella kahta kohderyhmää: maahanmuuttajien ryhmien opettajat ja suomalaisten ryhmien opettajat, joissa on 1-3 maahanmuuttajaa. Tukitarpeet maahanmuuttajaopiskelijoille on tutkittu aika perusteellisesti, mutta mitä kokevat opettajat, onko heillä vaikeuksia vuoro-vaikutuksessa, miten he suunnittelevat opetusta, jos huomaavat, että kielitaito on heikko, mistä hakevat apua ongelmatilanteessa? Tässä kehittämishankkeessa tarkistetaan maahanmuuttajien oppimisympäristöä opettajien näkökulmasta ja selvitetään minkälaista tukea he tarvitsevat työssään.

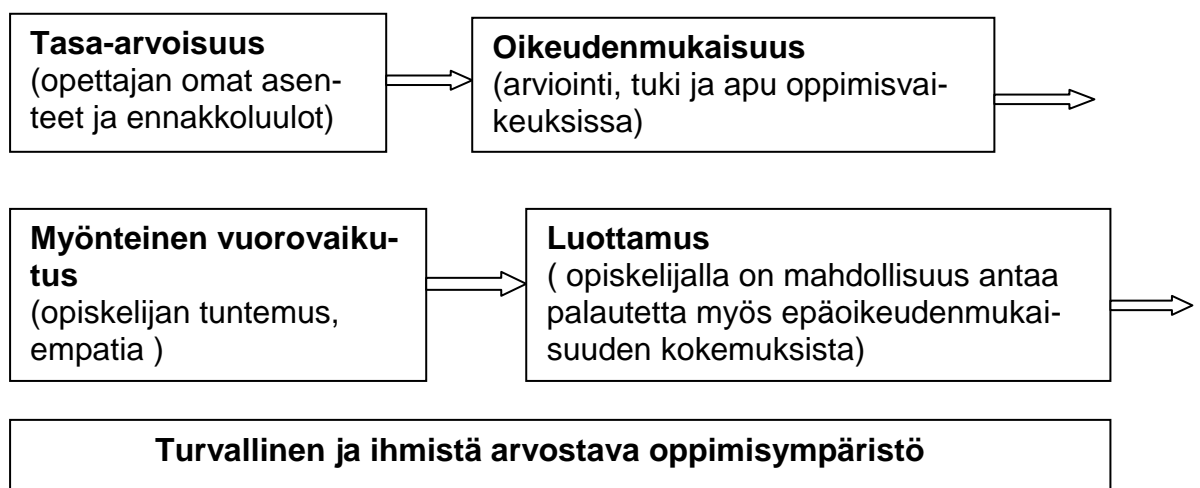
Opettajan persoonallisuus ja rooli monikulttuurisessa oppimisympäristössä on tärkeää. Hän on sillanrakentaja kahden kulttuurin välissä. Hänen asenteestaan ja suhtautumisestaan maahanmuuttajaopiskelijaan riippuu opiskelun eteneminen ja ehkä maahanmuuttajan tulevaisuus. Opettajan on syytä tarkastella oman käyttöteoriansa uudella tasolla. Myös opetuksen suunnittelu kokonaisuutena on mietittävä uudestaan. Tieto, kokemus ja taito vetämään oppituntia tavallisessa luokassa eivät riitä. Täytyy katsoa opetustilanne laajemmassa perspektiivissä ja huomioida maahanmuuttajaopiskelijan tarpeet. Maahanmuuttajaopetus tuo luonnollisesti haasteita, mutta samalla se vahvistaa opettajan monikulttuurista ymmärrystä ja tuntemusta, rikastuttaa opettajan, joka heijastaa suvaitsevaisuutensa yhteiskuntaan.

2 OPETTAJAN ROOLI MONIKULTTUURISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

2.1 Opettajan ihmiskäsitys

Maahanmuuttajien opettajan rooli on laajempi kuin tavallisen suomalaisen aineopettajan tai aikuisopettajan rooli. Hänen tulisi ymmärtää maahanmuuttajien kulttuurisia lähtökohtia, mutta toisaalta ohjata heitä suomalaiseen kulttuuriin kuuluviin oppimistapoihin, jossa painotetaan enemmän itseohjautuvuuteen ja ryhmätyöskentelyyn. Ensimmäinen tehtävä vaatii oman kulttuurin rajan ylittämistä, koska suomalaiset perusarvot taitavat olla luonnollisesti tutumpia ja oikeampia. Kiinnostus monikulttuurisuuteen, kansainvälinen kokemus, toisen tai useamman kielen osaaminen olisi hyvä pohja erilaisuuden ymmärtämiselle. Myös kyky nähdä oma kulttuuri ulkopuolisen näkökulmasta kuuluu kulttuuriseen osaamiseen. Toinen tehtävä on paljon vaativampaa, koska eri kulttuurisesta tulevien opiskelijoiden opetuksessa on löydettävä yhteiset käyttämis- ja oppimistavat. Myös heidän aiemmat oppimiskokemuksensa on tärkeää selvittää yhteistyön pohjaksi (Koppinen 1999, 145). Opettajan ammattitaito ja kokemus suomalaisessa ryhmässä ei riitä siihen, mutta jatkuva itseopiskelu, joustava ajattelu, uuden kokeileminen ja maahanmuuttajaopettajien verkoston tuntemus on oikea suunta monikulttuuriseksi opettajaksi kasvattamiselle.

Jos opettaja haluaa luoda turvallisen ja ihmistä arvostavan oppimisympäristön, hänen on tarkistettava oma *ihmiskäsityksensä*. Kuviossa 1 näkee, miten tämä oppimisympäristö syntyy.

Kuvio 1. Turvallisen oppimisympäristön luominen

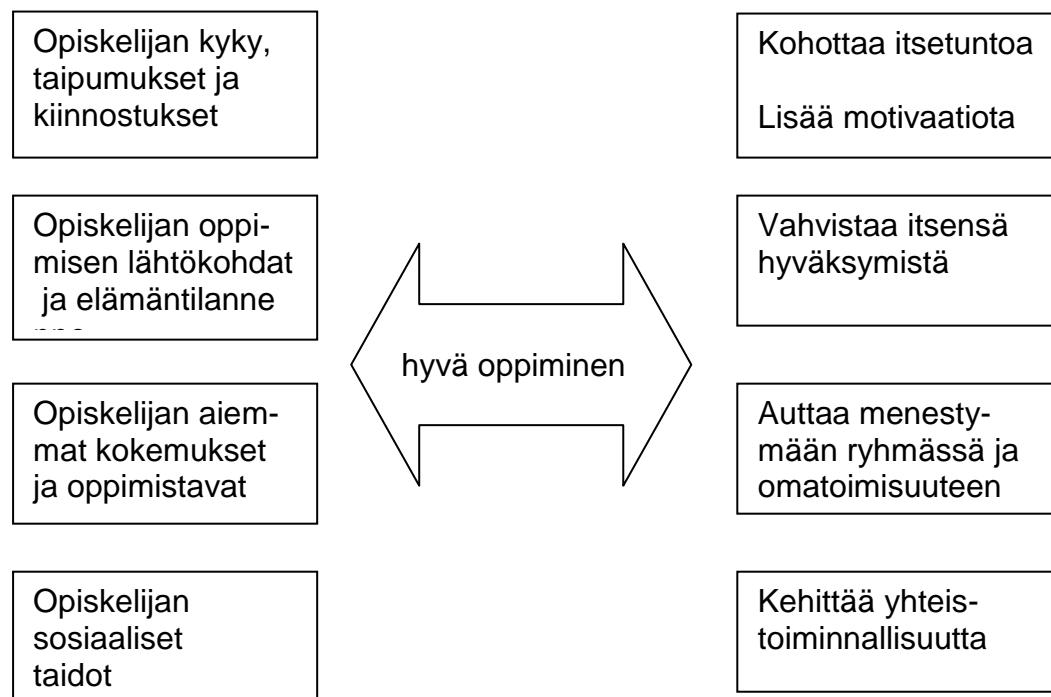
Opettajan omat asenteet ja ennakkoluulot vaikuttavat sekä monikulttuurisuuteen suhtautumiseen ja suomalaisten opiskelijoiden käyttäytymiseen ja toimintaan maahanmuuttajia kohtaan että opetuksen sisältöön. Maarit Miettinen kuvaa monikulttuurisuuskasvattajien perustyyppejä. Sulauttavan opettajan mielestä erilaisuus on vika, joka on korjattava suomalaistumisen edetessä. Rutinoituneelle kasvattajalle erilaisuus on ongelma, poikkeus, ja opiskelutapa on kontrolloiva. Opettaja, jossa maahanmuuttajaopiskelijat herättävät aggressioita, kokee olevansa voimaton ongelmien suhteen ja lisää kovuutta opetustilanteessa. Suvaitsevaisuuteen orientoitunut opettaja arvostaa omaa ja toisten kulttuuria, kokee maahanmuuttajien opettamisen rikkaudeksi, yrittää ratkaista ongelmia erityisopettajan avulla ja keskittyä ihmissuhteisiin. Interkulttuurisuusopettajalle on tärkeää opiskelijan tuntemus ja hänen opetuksensa on ”sekoitus suvaitsevaisuuteen kasvattamista, kriittistä itsetutkistelua ja opiskelijan oman kulttuuri-identiteetin vahvistamista.” (Pollari & Koppinen 2011, 69 -71).

Tasa-arvoisuudesta syntyy **oikeudenmukaisuus**, esimerkiksi arvioinnissa ja mahdollisuudessa edetä omassa tahdissa ollen kuitenkin mukana ryhmän kanssa. Tasa-arvoisuus eli ”erilaisten arvojen ymmärtäminen” ja oikeudenmukaisuus eli ”yhteisten arvojen löytäminen” luovat pohjaa myönteiselle vuorovaikutukselle. (Koppinen 1999, 146). **Myönteinen vuorovaikutus** ei synny ilman opiskelijan tuntemusta ja empatiaa. Opiskelijan tuntemus eli hänen taustansa ja entiset oppimiskokemukset, hänen perheensä arkisia käytäntöjä ja vanhempiin tutustuminen auttaa opettajaa välttää väärinymmärryksiä ja konflikteja. (Pollari & Koppinen 2011, 71) Empaattinen opettaja pystyy ymmärtämään välttämättömät maahanmuuttajan yksinäisyyttä ja kotoutumiskriisin vaiheita, joissa kaikissa on omat ja ajankohdat. *Honeymoon-* vaiheessa suurin osa asioista näyttää hyvältä ja lupaavalta. *Sokkivaiheessa* ilmestyy ahdistus ja pelko, jonka seurauksena ovat yleensä ystävien ja harrastuksien puute. *Reaktiovaiheessa* herää aggressio, ärtymys, pettymys ja syyllisen etsiminen. *Seestymisvaiheessa* maahanmuuttaja hyväksyy nykyhetken tilanteen, etsii positiivisia asioita ja suunnittelee elämäänsä eteenpäin. (Pollari 1999, 155-157). Opettajan suosiossa jotakin oppilasta tai oppilasryhmää yleensä tiedostamattaan syntyvät epäoikeudenmukaisuuden kokemukset, jotka johtuvat opettajan omista ihanteista oman kulttuurin arvostuksista ja ominaisuuksista. Opiskelijoiden **luottaessa** opettajaansa hänellä on mahdollisuus käsitellä heidän antamaansa palautetta,

josta opettaja saa arvokasta tietoa omasta toiminnastaan. (Koppinen 1999, 146). Näin luodaan **turvallinen ja ihmistä arvostava oppimisympäristö** ja se on hyvän oppimisen perusta.

2.2 Opettajan oppimiskäsitys

Opettajan oma *oppimiskäsitys* vaikuttaa siihen, miten hän voisi suunnitella ja toteuttaa maahanmuuttajien opetusta.

Kuvio 2. Hyvän oppimisen vaikutus opiskelijaan

Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteuttamisen lisäksi tavoite on opiskelijan identiteetin tukeminen. Se onnistuu parhaiten opettajan käyttäessä menetelmiä, jotka ovat kulttuurisesti sopivia ja erilaisia oppimistyyliä tukevia. (Paavola & Talib 2002, 82). Jos opettaja ottaa huomioon opiskelijan kyvyt, taipumukset ja kiinnostukset, se lisää motivaatiota ja itsetunto kohoaa. Hyvä oppiminen on lisäksi opiskelijan tasosta ja elämäntilanteesta lähtevää. Myös aiemmat kokemukset ja oppimistavat voidaan käyttää hyväksi, koska ne vahvistavat onnistumisen tunnetta ja auttavat menestymään opiskelussa. Opiskelijan sosiaalisten taitojen kehittäminen edistää itsensä kunnioittamista ja yhteistoiminnallisuutta ryhmän jäsenenä.

Marja-Leena Koppisen (1999, 146 -147) mielestä hyvä oppiminen on osallistuvaa, ja osallistuminen merkitsee yhteistyötä, vuoropuhelua ja yhteyden rakentamista. Mutta hän korostaa, että osallistuva oppiminen ei ole kaikissa kulttuureissa itsestään selvää, siksi opettajan tehtävä on selvittää osallistumisen esteitä sekä tukea ja harjoittaa jokaisen osallistumismahdollisuuksia.

2.3 Opettajan tiedonkäsitys

Opettajan *tiedonkäsitys* vaikuttaa maahanmuuttajien opetusjärjestelyihin. Koppisen (1999, 147) mukaan se opettaja pärjää hyvin, joka ajattelee koko maailman kylän tietovarastoksi ja rakentaa yhteistä tietämystä hakemalla vastaukset kysymyksiin eri kulttuureista. Jos opetuksessa ja muussa toiminnassa arvostetaan eri kulttuureita ja ilmapiiri on suvaitsevainen, se tukee maahanmuuttajaopiskelijan itsetunnon ja kulttuuri-identiteetin vahvistamista. Hän kokee, että hänen tietonsa on arvokasta. Sitä paitsi suomalaisopiskelija tutustuu monipuolisiin tietoihin, uusiin näkökulmiin ja jäsentää ymmärrystä uudelleen muuttuneen tiedon tai oivalluksen jälkeen.

2.4 Opettajankoulutus

Monet monikulttuurisuustutkijat korostavat, että opettajankoulutus on keskittynyt liikaa tarkastelemaan oppilaitoksen teknisiä ja sisäisiä asioita kiinnittämättä huomiota sen ulkopuolisiin tekijöihin, joilla on ratkaiseva merkitys opiskelijan menestykselle ja hyvinvoinnille. Edelleen opiskelijoiden moninaisuutta ei huomioida tarpeeksi, vaan tarkastellaan opetusmenetelmiä niin kuin ne toimisivat kaikissa tilanteissa ja soveltuisivat kaikille. Yhteiskunnan monikulttuuristuminen vaatii opettajankoulutukselta opettajien valmiuksien uudelleenarviointia. (Räsänen 2002, 104)

Opettajankoulutuksen tärkeä tehtävä on kouluttaa opettajia, jotka pystyvät toimimaan joustavasti monikulttuurisessa oppimisympäristössä. Opettajankoulutuksella on myös suuri tehtävä tulevien opettajien asenteiden muuttamisessa. Tiedostamalla omat asenteensa maahanmuuttajia kohtaan opettajat samalla vaikuttavat muiden opiskelijoiden suvaitsevaisuuteen. (Sarkkinen 1999, 124)

Räsänen (2002, 104 -106) mielestä opettajakoulutuksen tulisi antaa opiskelijoille seuraavat valmiudet:

1. Oman kulttuurinsa ja taustansa tunteminen toisesta näkökulmasta tarkasteltuna
2. Toisen kulttuurin tuntemus ulos- ja sisältäpäin (kieli, tavat sekä arvot, uskomukset ja tabut)
3. Kommunikointiin liittyvät asenteet ja taidot, kuten yhteisen kielen löytäminen, kiinnostus, arvostus, empatia, halu molemminpuoliseen oppimiseen ja toisen ymmärtämiseen.
4. Yhteiskunnallinen tietämys, tiedotus ja vastuu epäkohtien poistamiseksi
5. Erityiset pedagogiset taidot opetussuunnitelmien rakentamisesta, oppimistulosten arviointiin ja opetuksen kehittämiseen
6. Perustiedot selkokielistämisestä ja kielen rakenteesta toisena kielenä opetettavan suomen näkökulmasta
7. Monipuolinen opetusharjoittelu monikulttuurisessa oppimisyhteisössä

Opettajakoulutuksen suuri haaste on vastata koulutuksellisiin tarpeisiin, jotka ilmenevät yhteiskunnassa. Yksi tämän hetken suurista tarpeista on maahanmuuttajaopetuksen järjestäminen toimivaksi koko Suomessa. Kaikki opettajat tarvitsevat valmiuksia työskennellä monikulttuurisuuden osana. Tämä tuo tärkeän haasteen peruskoulutuksen lisäksi täydennyskoulutukselle. Maahanmuuttajaopetuksen perehdyttävää täydennyskoulutusta tarvitaan kaikilla tasoilla. Koulutus voisi tapahtua esimerkiksi keskusteluseminaarien muodossa, jossa samassa tilanteessa olevilla opettajilla olisi mahdollisuus vaihtaa kokemuksia ja saada tukea toisiltaan sekä jäsentää ajatuksiaan asiantuntijoiden esitysten pohjalta. (Koponen 2010)

3 MONIKULTTUURISEN OPETUKSEN HAASTEET

3.1 Monikulttuurinen opetus laajemmassa perspektiivissä

Monikulttuurinen opetus Suomessa tarkoittaa yleensä maahanmuuttajien opetusta. Kansainvälistyminen on kuitenkin niin väistämätön prosessi, että tulevaisuudessa tarvitaan työntekijöitä, joilla on riittävästi monikulttuurista kompetenssia toimia eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. (Fossi 1999, 177). Nykymaailma on sellainen, että maapallon kaikki osat ovat riippuvaisia toisistaan monella tavalla, ja eri kulttuuripiirien tuntemus, monipuolinen tieto ja yhteistyö ovat erittäin tärkeitä. Siksi monikulttuurinen opetus ja kasvatusta eivät ole erityisryhmien opetusta ja kasvatusta, vaan monikulttuurinen näkökulma kasvatuksessa. Se on tarpeellinen ja välttämätön tulevissa monikulttuurisissa yhteiskunnissa. (Räsänen 2002, 100, 103 -104)

Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset korostavat, että suvaitsevaisuus ja myönteinen suhtautuminen eri kulttuureihin ovat osa kaikkea opetusta. ”Opetushallinto varautuu rahoittamaan hyviä etnisiä suhteita tukevia kokeiluja ja kehittämishankkeita oppilaitoksissa ja korkeakouluissa.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2003). Opettajan on kyettävä ohjaamaan opiskelijaltaan kulttuurien väliseen ymmärrykseen ja sen myötä erilaisuutta kunnioittavaan yhteiskuntaan. Sitä varten opettaja voisi hyödyntää monikulttuurista ympäristöä opettaessaan erilaisia käsitteitä tai teorioita, mikä luo enemmän tasa-arvoa ja tasapainoa opiskelijaryhmän keskuuteen. (Fossi 1999, 179) Olisi olennaista, että maahanmuuttajaopiskelijoiden kulttuurit tulisivat rikkaudeksi ja luonnolliseksi osaksi oppilaitoksen arkipäivää.

Valitettavasti se on vielä kaunis teoria. Monissa paikoissa kulttuurista moninaisuutta ei arvosteta riittävästi ja toisen kulttuuri tulkitaan usein omasta viitekehystä. Räsänen (2002, 101) mielestä ”olisi hyvä lähteä liikkeelle maapallosta – ihmisen samanlaisuudesta, erilaisuudesta ja keskinäisestä riippuvuudesta ja palata aina silloin tällöin takaisin tähän lähtökohtaan eri maiden tarkastelun välillä”.

3.2 Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen yhteisössä

Opettajien ja oppilaitoksen henkilökunnan tulisi kehittää monikulttuurista ammatillisuutta niin, että he pystyvät vastaamaan maahanmuuttajien opiskelutarpeista ja samalla herättämään opiskelijoilla inhimillisiä asenteita. Kaikenlaiseen rasistiseen ajatteluun ja tekoon on puututtava ja keskusteltava ehdottomasti. Koko henkilökunnan, rehtorista siistijään, ammatillinen ja oikeudenmukainen suhtautuminen kaikkiin opiskelijoihin auttaa luoda malli yleisesti hyväksyttävästä käytäytymisestä. Yhteisön on ymmärrettävä, että maahanmuuttajaopiskelijan hyväksyminen ja monipuolinen tukeminen on kaikkien etu, koska hyvän koulutuksen saaneita kahden kulttuurin tuntijoita, suomen ja oman äidinkieltä hyvin hallitsevia maailmankansalaisia ovat Suomelle aarteita. (Talib 2002, 128)

Toinen yhtä tärkeä oivallus on, että kaikki oppilaitoksen ihmiset ovat maahanmuuttajaopiskelijoille ”suomen kielen opettajia”, siksi opettajien kannattaa yhdessä keskenään selkokielistä tarvittavat oppimateriaalit ja kehittää opetusmenetelmiä. Myös kielenoppimisen prosessia on syytä seurata niin, että opettajat pystyvät ymmärtämään paremmin, mitä he itse voisivat opiskelijoilta edellyttää omilla tunneillaan. (Pollari & Koppinen 2011, 108)

3.3 Opetuksen suunnittelu

Monikulttuurisen opettajan rooli on moninainen: opetus- ja kasvatustehtävänsä lisäksi hän on suomen kielen opettaja ja suomalaisen kulttuurin edustaja. Jos opettaja ajattelee koko maailmankylän tiedonvarastoksi, hän syventää opetuksen sisällöt ja kannustaa kaikkia opiskelijoita osallistumaan oppitunnilla. Hän rakentaa ja suunnittelee opetusta niin, että huomioi erilaiset opiskelijansa ja kohtelee heitä yhdenvertaisina. Sitä paitsi hän organisoii ryhmää ja ohjaa sen tavoitteelliseen työskentelyyn yhdessä erilaisuuksista huolimatta. (Ikonen 2009, 149)

Opettaja luo ryhmän oppimiskulttuurin ja turvallisen oppimisympäristön, jossa maahanmuuttajaopiskelija viihtyy eikä pelkää avata suutaan oppitunnilla.

Erilaisten pari- ja pienryhmäjakojen avulla hän voi vaikuttaa ryhmän muodostamiseen ja auttaa opiskelijaa osallistumaan kaikkeen tuntityöskentelyyn. Myös edistyneemmät luokkatoverit saavat kokeilla itseään tutorin tehtävässä ja tukea sillä tavalla maahanmuuttajan edistymistä. (Ikonen 2009, 150)

Oppimiskokonaisuuden suunnittelun pohjaksi opettajan on syytä selvittää maahanmuuttajaopiskelijan **lähtötaso** suhteessa opittaviin sisältöihin, erityisesti luku- ja kirjoittamistaidon lähtötaso. Sen jälkeen on tärkeää tutkia **oppilaitoksen opetussuunnitelma**, miten sen sisällöstä on mahdollista joustaa. Sitten vuorossa on **työ- ja arviointimuotojen valitseminen**.

Lähtötason selvittäminen auttaa opettajaa löytämään ydinsisällöt, esimerkiksi käsitteistön ja sanaston haltuunoton sisältö. Opiskelijan työskentelytapojen tunteminen auttaa ohjaamaan hänen toimintaansa oppimistavoitteiden suuntaan. Sosiaalisten taitojen lähtötason selvittäminen auttaa yhteistoimintaa tukevien työmuotojen toteuttamisessa. Myös opiskelijan kotiympäristö on tärkeä tiedonlähde, koska vanhemmat ovat voimavara käsiteltäessä hänen kulttuuriinsa liittyviä asioita. (Koppinen 1999, 73)

Räsänen (2002, 99) korostaa tiedon ja opetussuunnitelman yksikulttuurisuutta. Siksi opettajan on tarkistettava oman **oppilaitoksen opetussuunnitelmaa** ja joustettava sen maahanmuuttajaopiskelijoiden tarpeiden mukaan siten, että kulttuurien näkökulmat olisi otettu huomioon. Monikulttuurinen opetussuunnitelma voi koostua myös henkilökohtaisista opetussuunnitelmista ja/tai oppimissuunnitelmista ryhmää varten. Tärkeää on se, että jokainen opiskelija asettaa omat lähitavoitteet ja osaa arvioida itse työnsä yksilönä ja ryhmän jäsenenä. (Koppinen 1999, 77)

Monikulttuurisessa opetuksessa ei ole helppo valita **työmuotoja**. Suomalaisopiskelijoille osallistuvat ja kommunikatiiviset työmuodot, jotka edellyttävät katsekontaktia eri sukupuolten työskennellessä yhdessä, ovat itsestään selviä. Mutta opettajan on otettava huomioon lähtökulttuurin joskus osallistumattomat ja autoritaariset työmuodot ja soveltaa niitä ryhmän kulttuurikirjon mukaisesti.

Asteittainen siirtyminen osallistuvia työmuotoja kohti on kuitenkin eduksi oppimiselle. Engeström ehdottaa seuraaviin oppimistehtäviin perustuvan luokituksen: *esittävän opetuksen työmuodot* (esim. esitelmät, oppilasesitykset, puheet); *tehtäviä antavan opetuksen työmuodot* (esim. yhteinen harjoitus, yksilöllinen työskentely, tietokoneavusteinen opetus); *yhteistoiminnalliset työmuodot* (esim. ryhmätyö, parityö, draamatyöskentely). Se on vain yksi vaihtoehto. Muut luokitukset ovat tehty ryhmäkoon, ilmaisutavan tai opettajajohtoisuuden mukaan. Tärkeää on se, että monikulttuurinen opettaja voisi käyttää eri työmuotoja luovasti ja joustavasti. (Koppinen 1999, 79).

Maahanmuuttajaopiskelijan **arvioinnissa** otetaan huomioon lähtötaso ja suomen kielen taito. Käytetään myös joustavia ja monipuolisia arviointimenetelmiä, kuten esim. suullinen koe tai pidennetty koeaika. Silloin opiskelijan on helpompi osoittaa osaamisensa suomen kielen taitojen puutteista huolimatta. (Nissilä 2009, 158). Opettaja ei voi koota arviointitietoa pelkästään kokeiden avulla, mutta myös havainnoimalla, antamalla sanallista palautetta, portfolion tai ryhmätyöskentelyn avulla. Hyvä arviointi on luotettavaa, täsmällistä, motivoivaa ja lähtee siitä, mitä opiskelija jo osaa. Jos opettaja arvostaa ja kannustaa osamista, osaaminen motivoi uuteen osaamiseen. (Koppinen 1999, 81)

Nissilän (2009, 159) mielestä on järkevää rohkaista maahanmuuttajaopiskelijaa itse- ja vertaisarviointiin, koska sellaista ei välttämättä ole ollut hänen kotimaassaan, mutta se kuuluu suomalaiseen oppimiskulttuuriin. Oppimispäiväkirja, yksittäisen tehtävän arviointi, arvioinnit kokeiden yhteydessä, toisen oppijan seuraaminen, lukukauden tai kurssin vaihtuessa, parin työn arviointi ovat itsearviointin menetelmiä, jotka vahvistavat opiskelijan osallistumista ja kiinnostusta opiskeluun.

3.4 Oppimateriaalit

Marja-Leena Koppinen (1999, 80) kirjoitti, että oppimateriaali on suurin monikulttuuristen oppimistalkoiden ongelma. Sitä opettajat yrittävät ratkaista laatimalla omaa kuva-, teksti- ja tehtävämateriaalia Internetistä. Kristiina Ikonen (1994, 98) toivoi maahanmuuttajille tarkoitetun oppimateriaalin tuotannon turvaamista valtion rahoituksella ja opetushallituksen suunnittelemaa pysyvää oppimateriaalinäyttelyä, jossa olisi koottuna maahanmuuttajien opetuksessa käy-

tettäviä oppimateriaaleja ja opettajille tarkoitettuja materiaaleja. Vuonna 2011 on ilmestynyt toisena painoksena julkaisu Jokinen, P., Immonen- Oikkonen, P., ja Nissilä, L. (toim.) "Kommentoitu luettelo maahanmuuttajataustaisten opetuksen ja koulutuksen materiaaleista". Se on aika laaja katsaus oppi- ja tukimateriaaleihin, jotka on suunnattu maahanmuuttajien opetukseen varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen. Oppikirjojen lisäksi luettelossa on esitetty verkkomateriaalit, oheismateriaalit, kuten kortit ja pelit, opetussuunnitelmien perusteet sekä välineitä kielitaidon arviointiin. Päivitetty luettelo ei ole kuitenkin kaikenkattava, se vaan ohjaa opiskelijoita ja alan opettajia etsimään uusia materiaaleja ja lisätietoa. Sitä varten on annettu luettelon lopussa julkaisijoiden yhteystiedot.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Maahanmuuttajaopiskelija toisen asteen koulutuksessa ei ole vielä yleistä, mutta heitä tulee koko ajan lisää. Kehittämishankkeen tavoitteena on tutustua opettajiin, jotka ovat tekemisissä maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa. Miten he suhtautuvat eri kulttuureista tuleviin opiskelijoihin? Miten soveltavat opetusta? Mistä hakevat oppimateriaaleja ja apua vaikeissa tilanteissa? Minkälaista tukea työssään tarvitsevat? Koppinen (2010, 59) toteaa, että opettajat ovat samanlaisessa kriisissä kuin maahanmuuttajaopiskelijat. Kehittämishankkeessa halusin selvittää, miten olisi mahdollista kehittää opettajien tukiverkostoa niin, että löytäisi helposti vastaukset erilaisiin kysymyksiin, tarvittavat oppimateriaalit ja vertaistukea.

Valitsin aineiston keräämistä varten lomakehaastattelun ja päätin ennalta kysymysten muodon ja esittämisjärjestyksen. Haastattelu on vuorovaikutusta ja minulla oli mahdollisuus tutustua mielenkiintoisiin ihmisiin, jotka eivät vaan vastanneet yksinkertaisesti kysymyksiin, mutta esittelivät myös mielipiteitä ja tunteita. Joskus syntyi keskustelua.

Keräsin aineistoa Kankaanpäästä, Kullaalta, Porista, Harjavallasta, Kokemäeltä ja Huittisista (SATAEDU ja WINNOVA). Haastattelin kahdeksaa opettajaa lähi-alueelta, muille lähetin haastattelun kysymyksiä sähköpostilla ja kymmenen heistä ovat ystävällisesti vastanneet. Materiaaliaineistoa keräsin marraskuusta 2012 maaliskuuhun 2013.

Opettajista suurin osa ovat ammatillisia opettajia, viisi heistä aineopettajia. Jaoin kaikki vastanneet kahteen tasakohderyhmään (9 ja 9):

1. Opettajia, joilla on maahanmuuttajille suunnattu koulutus (maahanmuuttajien ryhmä) - mamuryhmäopettajat (**MR** -opettajat)
2. Opettajia, joilla on tavallinen, suomalaisille suunnattu koulutus (1-3 maahanmuuttajaa ryhmässä) – suoryhmäopettajat (**SR** -opettajat)

Haastattelun kysymykset olivat samanlaisia molemmille kohderyhmille. Vastauksen tarkastelussa käytän yllämainittuja lyhenteitä.

5 OPETTAJIEN NÄKEMYKSIÄ MAAHANMUUTTAJIEN OPETTAMISESTA

Opettajilta tiedustelin seuraavia teemoja: vastaajien taustatietoja, kokemuksia maahanmuuttajien opettamisesta ja opetuksen suunnittelusta sekä yhteistyöstä muiden opettajien ja vanhempien kanssa. Lisäksi kartoitin opettajien onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset opetustilanteista ja millaisia opetuksessa tarvittavia tukitoimia opettajan toivat esille (kts liite 1)

Haastattelun taustatiedoilla selvitettiin, minkälainen koulutus opettajilla on, myös maahanmuuttoon suuntautunut lisäkoulutus, kuinka pitkä kokemus maahanmuuttajien opetuksessa ja miten he perehtyvät kulttuuriseen moninaisuuteen.

Koulutukseltaan opettajia ovat erilaisia: toisella on vain toisen asteen ammatillinen tutkinto, toisella taas maisterin tutkinto. Monella ammatillisilla opettajilla on suoritettu lisäksi pedagogiset opinnot tai sitten ne jäivät vielä kesken. Jollakulla heistä on useita täydentäviä koulutuksia ja tutkintoja, mutta lisäkoulutuksesta, jossa käsitellään maahanmuuttajien asioita, mainitsi vain yksi opettaja. Se oli lasten ja nuorten erityisohjaajatutkinto, johon sisältyy maahanmuuttajatyön osio. Toinen opettaja kertoi pienistä koulutuksista ja sanoi lopuksi, että maahanmuuttajaopetukseen koulutusta ei vaadita. Kolmas laski omaehtoisen opintomatkan ulkomaille lisäkoulutuksena.

Jollakulla **MR** -opettajilla on aika pitkä kokemus työskentelystä maahanmuuttajien parissa, noin 5-11 vuotta. Muilla 3-6 kuukautta. Kahdella **SR** -opettajilla 10-15 vuotta kokemusta ja muutama maahanmuuttajaopiskelijaa per vuosi. Muilla 1-4 vuotta.

Kaikki **MR**-opettajat perehtyvät kulttuuriseen moninaisuuteen työn ja projektien kautta, Suomessa ja ulkomailla, kollegojen kanssa keskustelemalla, harrastusten ja omien kiinnostuksien kautta. Monella on ystäviä eri kansalaisuuksista. **SR**-opettajista vain kolme yhdeksästä perehtyvät työn ulkopuolella, oman intressin kautta tai kyselemällä opiskelijoilta taustoista ja tavoista. Yksi opettaja, jolla on pitkä kokemus, kertoi, että hän opiskellut ja opettanut vieraita kulttuureita, matkustellut paljon ja asunut ulkomailla.

Kohtaamisessa maahanmuuttajien kanssa omat asenteet ovat merkityksellisiä. Molemmista ryhmistä melkein kaikki opettajat eivät ole ennakkoluuloisia ulkomaalaisia kohtaan, päinvastoin he toteavat, että monikulttuurisuus on rikkaus. Täällä Suomessa maahanmuuttajia tarvitaan, ja erityisesti työperäistä maahanmuuttoa pitäisi runsaasti lisätä. Jotkut opettajista eivät pidä ihmisiä ylipäättään ongelmina, sen sijaan politiikka heidän mielestään on ongelmallista. Yksi opettaja sanoi, että hän on hieman ennakkoluuloinen ja näkee ongelman siinä, jos ei saada maahanmuuttajia kotoutettua suomalaiseen yhteiskuntaan tai asettaa heitä tiettyihin lähiöihin. Toinen opettaja on sitä mieltä, että hän oli ennakkoluuloisempi, kun aloitti työnsä maahanmuuttajien kanssa, mutta työ on kasvattanut hänestä kulttuuritietoisemman ihmisen.

Ensimmäinen vaikutelma maahanmuuttajista on jännittävä, mielenkiintoinen, haasteellinen. Jotkut opettajista korostavat myös uteliaisuutta ja positiivisuutta. Monilla tulee esille maahanmuuttajien kieliongelmat, jotka vaikeuttavat kommunikointia. Muuten kaikki maahanmuuttajat ovat hyviä, mukavia, tunnollisia ja ahkeria.

Opetuksen suunnittelussa tarkasteltiin *opetussuunnitelma, arvioinnin kriteerit, oppimisvaikeudet, oppimateriaalit*. Selvittiin myös, *miten opettajat huomioivat maahanmuuttajaopiskelijaa opetustilanteessa ja miten he toimivat, jos hän aikoo keskeyttää opiskelunsa*.

MR- opettajista vain MAVA- koulutuksen opettajat ovat tietoisia, että oppilaitoksessa on *opetussuunnitelma erikseen maahanmuuttajille*. **SR-** opettajat vastasivat ”ei ole” tai ”en tiedä”. Tässä tapauksessa **MR-** opettajat suunnittelevat maahanmuuttajien opiskelua tekemällä teemoittain tuntisuunnitelmat, laatimalla oman opetussuunnitelman, jossa aiheet ovat paljon syvemmälle meneviä, selostamalla kokeita. Kysymyksiin ”Riippuuko opetussuunnitelma kielen taidon tasosta?” suurin osa vastasi ”kyllä” tai ”OPS suunniteltu jo hyvin alkeet hallitseville maahanmuuttajille”. MAVA – koulutuksessa tehdään kielitesti jokaiselle uudelle ryhmälle. Yksi opettaja vaatii rekrytoidessaan vähintään YKT:n 3 tasoa.

SR- opettajat eivät suunnittele erikseen ja menevät muun ryhmän mukaan. Jos kielitaito on puutteellinen maahanmuuttaja saa tapauskohtaisesti helpotusta tai tukiopetusta.

Kaikki **MR-** opettajat ovat jossain vaiheessa tekemisissä *HOPS*:in kanssa yksin tai esim. hanketyöntekijän avustuksella. Se toimii käytännössä samalla tavalla kuin kaikilla opiskelijoilla: kartoitus koulutuksesta, osaamista, tavoitteet ja päivittäminen. Yksi opettaja laati *HOPS* aika perusteellisesti. Kun opiskelija hakee koulutuspaikkaa, hän tekee kaavakkeen, missä on tiedot pääasioista. Muutama päivä koulutuksen aloittamisen jälkeen hän tekee *HOPS* ja ottaa laajan keskustelun jokaisen kanssa. Sitten *HOPS* päivitetään kun opiskelijat tulevat ensimmäisestä työharjoittelusta ja viimeisen kerran ennen kun koulutus loppuu.

SR- opettajat eivät ole tietoisia *HOPS*:ista, koska yleensä niitä tekevät jotkut muut, esim. ryhmäopettajat. Yksi opettaja vastasi, että hän ei ole tekemisissä asian kanssa, mutta kyllä maahanmuuttajille tehdään *HOJKS*.

MR- opettajat käyttävät *arvioinnissa* arvosanoja, itsearviointia ja palautteita suullisesti. Jollekulle opettajista osallistuminen ja aktiivisuus ovat tärkeitä arvioinnissa. Eräs opettaja on osoittanut joustavuutta ja sanoi, että nähdessään opiskelijan ymmärtävän tehtävän väärin kieliongelman takia, hän yrittää selvittää, osaako opiskelija kysytyin asian.

SR- opettajien arvioinnin kriteerit ovat samat kuin muillakin. Jotkut huomioivat kielivaikkeudet ja mukauttavat esim. kirjallistehtäviä keskustelulla. Kaksi opettajaa katsoi arvioinnissa suomen kieltä ”läpi sormien” ja pitivät aktiivisuutta, innostusta ja sisällön osaamista tärkeimpänä kriteerinä.

Kaikki opettajat kokevat, että maahanmuuttajien *oppimisvaikeuden* tunnistaminen on erittäin vaikeata. Monet liittyvät ne kielellisiin ongelmiin ja yrittävät selvittää tästä tilanteesta hakemalla apua kokeneelta opettajalta, koulukäyntiavustajalta, erityisopettajalta tai sitten keksimällä keinoja vaikeuksien helpottamiseksi. He yrittävät auttaa henkilökohtaisella opastuksella, puhua suomea mahdollisimman selvästi, kutsua tulkkia, hidastaa opetusta ja mennä heikomman opiskelijan tahdin mukaisesti.

Oppimateriaalin suhteen **MR**- opettajat ovat monipuolisia käyttäjiä: muokattuja monisteita, tietokone- ja TV-ohjelmia, oppikirjoja maahanmuuttajille. Eräs opettaja sanoo, että maahanmuuttajille on usein rakennettava omaa materiaalia, toinen lisää aina paljon kuvia dioihin, koska hänen mielestään yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa.

SR- opettajat käyttävät samoja materiaaleja kuin muissakin ryhmissä, joskus liitutaulua tai englanninkielisiä monisteita. Vain yksi heistä käyttää selkokielistä materiaalia.

Molemmista opettajaryhmistä maahanmuuttajaopiskelija saa riittävästi *huomiota opetustilanteessa*. Opettajat varmistavat henkilökohtaisesti, miten tehtävä sujuu, puhuvat hitaammalla tahdilla, tarjoavat lisäohjausta koulupäivän jälkeen, kannustavat luokkatovereita auttamaan, käyttävät monikulttuurisuutta opetuksessa.

Jos maahanmuuttajaopiskelija aikoo keskeyttää opiskelunsa, molempien ryhmien opettajat toimivat saman mallin mukaan eli ensin yrittävät keskustella henkilökohtaisesti, sitten esimiehen tai oppilashuoltoryhmän kanssa. Eräällä opettajalla on oma metodi: hän kysyy jo alussa, jaksako opiskelija opiskella 10 kk ja sanoo, että hänen koulutuksesta ei lähdetä kesken, joten hän pitää ”tukasta kiinni”. Jotkut kokivat, että maahanmuuttaja keskeyttää hyvästä syystä, esim. muuton tai työpaikan vuoksi.

Yhteistyön tarve molemmissa opettajaryhmissä on fifty -fifty . Toiset tekevät paljon yhteistyötä muiden opettajien kanssa, erityisesti yhden koulutuksen sisällä, myös erityisopettajan ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Toiset selviävät itsenäisesti tai pyytävät neuvoja henkilöiltä, jotka voivat auttaa. Eräs opettaja sanoi, että hän pärjää yleensä ihmisten kanssa hyvin, koska maahanmuuttajat aistivat, ettei hän pidä heitä toisarvoisina. Mutta hän tekee paljonkin yhteistyötä toisten opettajien kanssa.

Yhteyksissä vanhempien kanssa ovat viisi vastanneista opettajista, joilla on alakäiset opiskelijat, ja yhteistyön yleiset muodot ovat vanhempainillat ja kotikäynnit. Joskus kotiväen tuki tiivistetään, jos esim. pitää mukauttaa.

Onnistumiset opetustyössä merkitsevät molemmissa opettajaryhmässä melkein samaa: kun opiskelija oppii kieltä tai jotain uutta opetettavasta asiasta huonosta kielitaidosta huolimatta, kun opiskelija saa positiiviset palautteet asiakkailta, kun opiskelija on suorittanut koulutuksen tai tutkinnon ja työllistyy sen jälkeen. Myös pienet asiat, kuten tupakoinnin lopettaminen tai ”jos joku halua jutella”, opettajat kokevat onnistumisena.

Epäonnistumiset liittyvät yleensä opiskelun keskeyttämiseen, ymmärtämättömyyteen, syrjintään ryhmässä, jos opiskelu ei suju opettajan haluamalla tavalla tai opiskelija ei halua tulla tunnille. Mutta jotkut opettajat eivät kokeneet epäonnistumista lainkaan.

Tukitarpeet ovat vähän erilaisia opettajaryhmien välillä. **MR-** opettajat tarvitsevat enemmän ja monipuolisempaa tukea kuin **SR-** opettajat. **SR-** opettajat haluavat ennen kaikkea kielikurssia opiskelijoille sekä opetusmetodeja ja selkokielistä materiaalia. Myös aikaresurssi on tärkeää kohtaamaan opiskelija yksilöllisemmin. Neljä opettajaa yhdeksästä eivät tarvitse tukea.

Kaikki **MR-** opettajat tarvitsevat esimiehen tukea, lisää koulutusta, enemmän yhteistyötä ja verkostotukea, oppi- ja tiedotusmateriaalia, vertaistukea, ylimääräistä aikaa valmisteluun, suunnitelmaa maahanmuuttajakoulutukseen opettamisen edistämiseksi ja kehittämiseksi.

Lopuksi kaikki opettajat ovat samaa mieltä siitä, että kokemuksen kautta he vahvistavat osaamistaan kulttuurisen moninaisuuden ohjaajana. ”Olen vahvistanut ja kasvanut ihmisenä todella paljon ja uudet kokemukset auttavat jatkuvasti kehittämisessä, ja löydän aina parempia keinoja tehdä työtäni, jotta se auttaa maahanmuuttajia”.

Kysymykseen ”Onko mielestäsi kulttuurinen moninaisuus haaste vai rikkaus?” suurin osa vastasi ”sekä että” tai ”enemmän rikkaus”. Haasteellista on suhtau-

tuminen maahanmuuttajiin samalla tavalla kuin suomalaisiin, kulttuuritaustan tuntemus, kieliongelmat, suuret opiskelijaryhmät, asenteet, erityisesti päättäjien asenteessa on parantamisen varaa. Rikkautena on monimuotoisuus. ”Jos omasta kulttuurista tehdään liian suuri asia ja sen varjolla halutaan jotain etuoikeuksia, se on haaste. Jos taas onnistutaan elämään suomalaisessa kulttuurissa tasapuolisena ihmisenä oman kulttuurin kanssa, se on rikkaus ja rikastuttaa ajan myötä myös suomalaista kulttuuria”.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Selvityksessä kävi ilmi, että vaikka opettajat kokevat työtään maahanmuuttajien kanssa rikkautena, se on edelleen tosi haasteellista. **MR**- opettajat taitavat olla paremmassa asemassa, koska maahanmuuttoympäristö helpottaa ratkaisun löytämistä, lisätä jatkuvasti osaamista ja vahvistaa tietoisuutta. Mutta silti he tarvitsevat enemmän apua työn monipuolisuuden takia. **SR**- opettajat pärjäävät melko hyvin suomalaisessa oppimisympäristössä ja sopeutuvat maahanmuuttajiin tapauskohtaisesti.

Tärkeää on se, että kaikkien vastanneiden opettajien asenteet ja suhtautuminen maahanmuuttajaopiskelijaan ovat myönteisiä. Olisi vaikea kuvitella, miten rasis- tinen ajattelu vaikuttaisi opiskeluun, opetustyöhön ja ilmapiiriin yhteensä. Koke- neet opettajat ovat haastattelujen mukaan huippuammattilaisia, joilla on omat näkemykset ja metodit käytössä. Mutta enemmistössä on lisäkoulutuksen tai täydennyskoulutuksen puute, he kokeilevat erilaisia sopeutumiskeinoja, mutta eivät aina ole varmoja, toimivatko ne oikealla tavalla.

Opetuksessa **MR**- opettajat ovat joustavampia, he osaavat muokata opetus- suunnitelmaa, tehdä monipuoliset oppimateriaalit ja käyttää HOPS:a luovasti. Tuntuu siltä, että HOPS:in tarkoitus on olla ennen kaikkea elävää asiakirjaa. **SR**- opettajat eivät suunnittele erikseen, menevät muun ryhmän mukaan ja käyttävät samoja materiaaleja, koska opetus edellyttää riittävän hyvän suomen kielen tason. Mutta kaikki vastanneet opettajat huomioivat maahanmuuttaja- opiskelijaa henkilökohtaisesti sekä opetustilanteessa että luokan ulkopuolella. Yhteistyö sujuu molemmilla ryhmillä vaihtelevasti, myös maahanmuuttajien op- pimisvaikeuksien tunnistaminen on hankalaa ja ne liittyvät usein kielivaikeuksiin.

Ehdottaisin jatkamaan tutkimusta eteenpäin ja selvittämään, onko tarpeellista ja ajankohtaista avata neuvontapiste opettajille, jotka ovat tekemisissä maahan- muuttajien kanssa, Satakunnan LUKI- keskuksen kaltaista. Se voisi järjestää koulutuksia, luoda tukiverkostoja, kehittää opettajien ja muiden ammattilaisten yhteistyötä ja oppimateriaaleja.

LÄHTEET

- Fossi, R. 1999. Monikulttuurinen opetus osana opettajaksi opiskelevan opintoja. Teoksessa Matinheikki-Kokko, K. (toim.). Monikulttuurinen koulutus. Perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 177-189
- Ikonen, K. 1994. Maahanmuuttajien opetus osana monikulttuurista koulua. Teoksessa Hilasvuori, T., Mikkola, A. Monikulttuurinen koulu ja opetus. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 75-102
- Ikonen, T. 2009. Ammattia oppimassa Helpassa Helsingin Roihuvuoressa. Teoksessa Kuukka, I., Rapatti, K. (toim.). Yhteistä kieltä luomassa. Suomea opetteleva opetusryhmässäni. Keuruu: Opetushallitus, 147-152
- Jokinen, P., Immonen-Mikkonen, P. & Nissilä, L. (toim.). 2011. Kommentoitu luettelo maahanmuuttajataustaisten opetuksen ja koulutuksen materiaaleista. Helsinki: Opetushallitus
- Koponen, P. Maahanmuuttajaopetuksen valmentavat sisällöt opettajankoulutuksessa. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankeen (OPEPRO) selvitys 8. Luettu 12.3.2013. <http://www.utbildningsstyrelsen.fi>
- Koppinen, M-L. 1999. Monikulttuurinen oppiminen – osallistuva oppimista... Teoksessa Matinsheikki – Kokko, K. (toim.). Monikulttuurinen koulutus. Perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 70-83
- Koppinen, ML. 1999. Monikulttuurinen opettaja – siltä kahden kulttuurin välillä. Teoksessa Matinsheikki – Kokko, K. (toim.). Monikulttuurinen koulutus. Perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 145-150
- Nissilä, L. 2009. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi. Teoksessa Kuokka, I., Rapatti, K. (toim.) Yhteistä kieltä luomassa. Suomen opetteleva opetusryhmässäni. Keuruu: Opetushallitus, 156-160
- Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset. Luettu 1.3.2013. http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut/2003/opetusministeriön_maahanmuuttopoliittiset...
- Paavola, H. ja Talit, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: P-kustannus
- Pollari, J. ja Koppinen, M-L. 2010. Ketä kannattaa opettaa? Jyväskylä: PS-kustannus
- Pollari, J. ja Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus

Pollari, J. 1999. Kuinka maahanmuuttajien opettaja löytää kansainvälistyvän minänsä. Teoksessa Matinheikki – Kokko, K.(toim.) Monikulttuurinen koulutus. Perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 152-161

Räsänen, R. 2002. Koulu valtavirran ja moninaisuuden kohtaamiskentänä. Teoksessa Etiikka koulun arjessa. Helsinki: Otava, 93-110

Sarkkinen, U-M. 1999. Ovatko opettajat ja luokanopettajaksi opiskelevat suvaitsevia? Teoksessa Matinheikki –Kokko, K.(toim.) Monikulttuurinen koulutus. Perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 116-126

Talib, M-T. 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Otava

LIITTEET

HAASTATTELUN KYSYMYKSET

1. Minkälainen koulutus sinulla on? Onko sinulla maahanmuuttoon suuntautunut koulutus?
2. Kuinka pitkä kokemus sinulla on maahanmuuttajien opetuksessa?
3. Perehdytkö sinä kulttuuriseen moninaisuuteen?
4. Oletko sinä ennakkoluuloinen? Oletko sitä mieltä, että maahanmuutto on ongelma Suomessa?
5. Sinun ensimmäinen vaikutelmasi kun kohtasit maahanmuuttaja (jia).
6. Onko WINNOVA:ssa (SATAEDU:ssa) opetussuunnitelma erikseen maahanmuuttajille?
7. Jos ei ole, miten suunnittelet maahanmuuttajien opiskelua?
8. Riippuuko opetussuunnitelmasi kielen taidon tasosta?
9. Laitatko maahanmuuttajaopiskelijoille HOPS? Miten se käytännössä toimii?
10. Törmäsitkö maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimisvaikeuksiin? Miten toimit tässä tapauksesta?
11. Miten huomioit maahanmuuttajaopiskelijaa opetustilanteessa?
12. Käytätkö erityisiä materiaalia maahanmuuttajaopiskelijan opetuksessa?
13. Miten arvioit maahanmuuttajaopiskelijaa?
14. Miten toimit, jos maahanmuuttajaopiskelija aikoo keskeyttää opiskelunsa?
15. Selviätkö yleensä yksin ongelmatilanteista vai teetkö yhteistyötä muiden opettajien kanssa?
16. Teetkö yhteistyö myös maahanmuuttajaopiskelijan vanhempien kanssa?
17. Minkälaista tukea tarvitset tehdessäsi työtä maahanmuuttajien parissa?
18. Onnistumiset ja epäonnistumiset (esimerkkejä)

19. Uskotko, että kokemusten kautta vahvistat osaamistasi kulttuurisen moninaisuuden ohjaajana?
20. Onko mielestäsi kulttuurinen moninaisuus haaste vai rikkaus?